

1819
Circulaire

Syv Aar ere nu Henrundne siden der begyndtes med at iværksætte det fornyede Skolevæsens Anvisninger her paa Amtet. Fra den og den ny Skoleanordning af 29de Juli 1814 betegne ligesom en ny og alvorligere Periode for Virksomhed til Skolevæsenets Fremme.

Saare meget er der i denne Henseende selv i hine 7 Crigenes urolige og byrdefulde Aar udrettede her paa Amtet. Alle Skoledistricter ere inddeelte, og 5 af de herved bestemte nye Skoledistricter, foruden 3 nye Præliminærskoler, ere allerede etablerede. Alle Skolelærerne have erholdt den dem bestemte nye Lønning og deres Kaar derved meget forbedrede. Af Skolebygninger ere opførte 8 nye Skolehuse, 18 nye Udhuse og desuden (ere) 6 gamle Skolestuehuse ved betydelig udvidelse og Hovedreparation reglementmæssig istandsatte.

Af Amtets Skolelærere er 12 gl. og utjenstdygtige entledigede, og nye dygtige Lærere indsatte i deres Sted. Ved de overalt etablerede Skoleklasser ere alle Skoler tilstrækkeligen forsynede med Underviisningsapparater af Bøger, samt Skrive og Regne Materialier, og Amtets Skolekasser (haver) hened Slutningen af 1813 en Indbeholdning af 566 Rdl.

En almindelig Form for Skoleunderviisning og Skolepenge, Examens Holdelse, Tilsyn etc. har forlængst været bestemt og indført med Eenhed i alle Amtets Skoler.

At disse mange og rigtige Foranstaltninger til Almueskolevæsenets Fremme ogsaa have haft en velgjørende Indflydelse paa mange af Amtets Skoler i Hensyn til Skoleungdommens Oplysning og Fremgang i almeen nyttige Kundskaber, det beviser saavel de aarlige indsendte Examenslister, som og de af Amtsprovstens afholdte aarlige Visitatser i Følge hvilke Amtet nu tæller 19 til 20 udmærket gode og meget gode Skoler, hvori Børnene i alle Afdelinger gjør Aar for Aar forønsket og glædeligt Fremskridt i alle de forordnede Studeringsgjenstande. Amtet tæller ogsaa 18 Skoler som kan kaldes gode, fordi Børnene her mest i 2den Klasse gjør god Fremgang i nogle Dele, skjønt staar tilbage i andre Dele.

Men hertil tæller endnu 8 maadelige og endog 8 slette Skoler (Vi ville endnu ikke denne Gang nævne dem), i hvilke den største Deel af Børnenes Kundskaber i næsten alle Skoleundervisnings Dele selv i de mekaniske saasom Boglæsning, Skrivtlæsning, Skrivning etc. vedblive uforbedrede ved det ene Aar

efter det andet at være ligesaa Maadelige og Slette, som ved det foregaaende Skoleaars Begyndelse.

Saadanne Skoler, hvis Lærere ikke selv mangle de fornødne Kundskaber og blandt hvilke endog findes ikke faa Studenter og Seminarister, bør under vort fornyede Skolevæsen ikke taales, og de vilde ikke (have) fundet Sted saalænge, naar vedkommende Sognepræster og Skolecommissioner, ikke havde saalænge utilbørligen baaret over med saadanne Lærere, uden mod dem at anvende de Forbedrings Straffemidler, som Anordningerne gjøre dem til Pligt at anvende.

Imidlertid have Skolelærerne til Undskyldning for deres Skoleungdoms ringe Fremgang ført mange ugrundede Clager over at mangfoldige Skolebørn sjældent eller aldrig kommer i Skole især i de 8 Maaneder fra Marts til November, at Commissionerne enten slet ikke agtede de maanedlige Forsømmelseslister eller og behandlede dem vilkaarligen idet de næsten antog enhver Udeblivelses Paaskud for gyldig Fritagelses Grund tvært imod Anordningernes Lydende, at Mulcterne for Skoleforsømmelse, om de endog undertiden bestemmes blive uden al Virkning, da de ofte blive flere Maaneder ja Aargamle forinden de indkræves, saa at de tilsidst hverken kan eller bør erholdes o.s.v.

Og nægtes kan det ikke at mange Commissioner have gjort sig skyldige i saadan vilkaarlig og utilbørlig Fremgangsmaade til Skade for stadig Skolegang, ei allene i deres egne Sogne, men og ved Exemplet i Skolesognene hvor man med meere Alvorlighed og Orden Haandhæver Anordningerne.

Foranlediget ved disse og flere uordener, som den forbigangne Tid har lært os at ? ogsaa ved adskillige Poster i Skoleforordningen af 29 Juli 1814, derfor overalt med Eenhed at iagttages, maaske behøve yderligere at bestemmes og indskærpes skulle vi ikke undlade at bringe de vise Skolecommissioner, samt Skolelærerne følgende Poster i behagelig Erindring til almindelig Iagttagelse:

1.

Anordningen har overladt til Directionen i Forening med Commissionerne at modificere deres Bestemmelse i Henh. til de for enhver Klasse Skolebørn anordnede Undervisningdage og Timer, naar kun ingen Afkortning skeer i det Timetal som efter Anordn. dagligen skal anvendes til Børnenes Undervisning. Det er da en rigtig Grundsætning for Skolegangen paa Landet, at ligesom de smaa Børn ofte bør søge Skolen om Sommeren naar Veir og Føre er for dem fremkommeligt og naar Markarbejdet kalder de store Børn fra Skolen saaledes bør de større Børn især søge Skolen om Vinteren naar de have bedst Tid dertil

for andre og Arbejde, og ufremkommeligt Veir og Føre især for de smaa Børn oftest indtræffe.

I Følge denne Grundsætning som ogsaa Anordningerne hylder, hvor Amtsskoledirectionen efter alle Amtets Skolecommissioners indhentede Befalende Erklæringer allerede i Circulaire af 8 November 1809 er bestemt Skolegangen for Skolebørn af begge Classer efter de forskjellige Aarets Tider saaledes:

1: Vinterskolegangen fra Octob. til Marts naar Foraars Sædetiden begynder i hvilken Tid ældste eller 2 Classes Børn søge Skolen 4 hele Dage om Ugen og yngste eller første Classes Børn 2 hele Dage ugentlig nemlig Tirsdag og Fredag. Underviisningstimerne er 5 á 6 daglig.

2: Foraars og Efteraars Skolen i Sædetiden, da næsten alle Børnene af første Classe forlade Skolen til Markarbeide. I denne Tid søge de smaa Børn eller 1ste Classe alle hele 6 Dage om Ugen, hver Dag 6 Timer.

Tillige med denne første Classe kan andre ogsaa fra Markarbeide tiloversblevne Børn af 2den Classe søge Skolen paa de for dem bestemte Dage og øves i Skrivning, Skriftlæsning, Dansk Stiil, Regning o.s.v.

3: Sommerskolen fra Foraars Sædetidens Udløb og indtil Høstferienes Begyndelse. I hvilken Tid ældste af 2den Classes Børn søge Skolen kun 2 hele Dage ugentlig nemlig Tirsdag og Fredag, hvorimod yngste af 1ste Classes Børn søge Skolen de øvrige fire hele Ugedage. Underviisningstimerne er fra 7 til 10 og fra 1 til 4 Daglig.

Da nu disse Bestemmelser for Skolegangstiden for hver af Skolebørnenes Classer allerede i 4 á 5 Aar have været fulgte her paa Amtet, og ved Erfaring beviste at være i Almindelighed meget passende for Landsbyskolerne, saa blive samme herved gjentagen til Regel for Skolegangen her paa Amtet i Almindelighed; skal de enkelte Skoledistricter formedelst locale Omstændigheder f.E. Frederiksberg, Dragør, Raadvad etc., hvor Avlsbruget ikke bortkalder Børnene om Sommeren fra Skolen og hvor ingen udflyttede Gaarde gøre hver Dag for Skolegang i hele Dage saa nødvendigt, finder man den Fordeling af Skolegangstiden paa Børnenes Classer mere passende og hensigtsmæssig, da ville Commissionen herom indkomme med behagelig Forestilling og Forslag.

2.

Alle Skolebørnenes ordentlige og stadige Skolegang paa de for enhver Classe bestemte Undervisningsdage og Timer der er en nødvendig Betingelse for Skoleundervisningens stadige og ordentlige Fremgang. Til stadig Skolegangs

Fremme har derfor Anordningen adskillige Poster som overalt bør iagttages og overholdes.

1: Befaler Anordningens 17 § at kun Sygdom, haarde Veie og ufremkommeligt Føre maa antages som gyldig for Udeblivelse fra Skolen. Commissionerne ere altsaa ikke berettigede til at antage andre Udeblivelses Paa-skud i almindelighed for gyldige. Om en enkelt Dag naar særdeles Omstændigheder (ere tilstede) kan (man) Undertiden gjøre en Undtagelse for et ellers flittigt og flinkt Bar, det byder human Behandling.

2: Befaler Anordningens 12 § at kun Forældre og Hovbønder som ere Jordbrugere, hvortil ogsaa henhøre Huusmænd med Jordbrug, maa beholde deres Børn og Tyende i Foraars og Efteraars Sædetid hjemme fra Skolen, naar de beviisligen bruges til Markarbeide. Hvortil i denne Sædetid ogsaa kan Henregnes Creaturernes Vogtning (Kartoffelavl o.s.v). Denne Tilladelse (gælder) altsaa kun for Jordbrugernes egne Børn og andre Børn, der hos dem ere virkelige Tyende, fæstede i det ringeste paa halve Aar.

3: Befaler Anordningens 12 § at ovenmeldte Fritagelse for Skolen til Markarbeide og Sædetiden maa kun tilstaaes de Børn, der have fyldt sit 10 Aar. At overholde dette er vigtigt for første Classes stadige Skolegang i Foraar og Efteraar.

4: Befaler Anordningens 17 § at forhøie Mulcterne for gjentagne strafværdige Skoleforsømmelser indtil 24 Rbdl og denne afhjælpe tilstrækkelig de hidtil saa hyppige førte Clager over de forrige Skolemulcters Utilstrækkelighed. Men skal Hensigten af disse befalede Mulcter opnaas da maa Vilkaarlighed i deres Forsømmelse og Efterladenhed i deres Indkrævelse aldeles ophøre. De bør i alle Districter bestemmes med lige Retfærdighed efter Anordningernes Bud. De bør bestemmes i det ringeste maanedlig, strax indkræves af Forstanderne og inden 8te Dage efter Bestemmelsen afleveres, eller Restancelister over dem, der ikke i Mindelighed vil betale strax indsendes til Amtet for at Autoriseres til Udpantning af Fogden, der strax bør anklages for Amtet naar han ikke inden 8te Dage efter at have erholdt Amtets Udpantningsordre har indkrævet og afleveret Restancen.

Denne Skolemulcternes Behandling er af Directionen allerede indskjærpet i Circulaire af 13 November 1809. Ikke destomindre er (den) dog som før anmeldt i mange Districter ikke iagttaget. Paa det at nu hermed for Fremtiden det nødvendige Tilsyn kan have, ville de respective Skolecommissioner behageligen foranstalte, at der for Skolecassens Regning til hver Skole anskaffes en Skoleforsømmelses Protokol, hvori paa den ene Side Skolelæreren istedetfor

de hidtidig brugte løse Lister indfører mod Slutningen af hver Maaned uddraget af sin Skolejournal paa hver een og Tilsvarende Skoleforsømmelser, som i afvigte Maaned have fundet Sted tillige med de anmeldte Forsømmelsers Aarsager og det efterfølgende Scema.

... Denne Protocol fremlægges til Eftersyn ved Biskoppens og Amtsprovstens Visitatser tilligemed de øvrige Protokoller.

3.

Men er det vigtigt at der vaages over Børnenes stadige Skolegang saa er det ligesaa vigtigt, at der alvorligen vaages over Skolelærernes stadige anstrengelse, Flid med Børnenes Undervisning, der ene kan bevises ved Børnenes Fremgang i alle Skoleunderviisningens Dele. At saadant ikke før er skeet i mange Skoledistricter, det beviser foranførte maadelige og slette Skoler paa Amtet uden at der endnu mod disse Skolernes Lærere af vedkommende Præster og Commissioner (er) anvendt den Fremgangsmaade, som Reglementets §34 befaler. Vi maa derfor atter paa det alvorligste indskjærpe hvor Sognepræsten, hvem Tilsynet med Lærernes Flid og Børnenes Fremgang in specie paalægges hvad vi allerede i vort Circulaire af 9 Febr. 1812 saa alvorligen bragte dem i Erindring, at de med den Alvor som Anordningen og Sagens Vigtighed fordrer, paaser, at Skolebørnene i enhver Afdeling ordentligen og flittigen undervises i alle de Undervisnings Gjenstande som for enhver Afdeling er anordnet samt at Børnene i enhver Afdeling beriges i alt det, hvori de bør undervises, i det ringeste saavidt som i vort Circulaire af 21 April 1808 er foreskrevet, befindes.

De Herr Præster ved deres jævnlige Skolebesøg, af befinder Commissionen ved de Halvaarlige Examiner at de fleste Børn i en Afdeling staa uforsvarlig tilbage i en eller flere af de anordnede Cundskaber, da bør de alvorligen og nøiagtigen at gaa frem for Læreren efter Anordningens Pagina 43 § 3a og ved at vejlede, formane, irettesætte og mulctere Lærerne, søge at fremvirke Skolernes Forbedring samt bevise ved Antagelse i Skole Journalen, og Commissions Protocollen, at disse successivt strængere Forbedrings Midler ere anvendte, og hvis endda uden forbedrende Frugter, da indberette saadant til Directionen til høiere Mulct og tilsidst Entledigelse.

Utilbørlig Overbærelse eller Skaansel mod Lærerne i denne Henseende hører til den Tilsidesættelse af Commissionens Medlemmers Pligter, som Directionen er pligtig at paaanke efter Anordningens § 40.

4.

Men skal børnene i enhver Afdeling gjøre den tilbørlige Fremgang i alle Dele, da er det saare vigtigt, at Undervisnings Timerne og Gjenstandene særdeles i de 2de Afdelinger, der paa engang søge Skolen, efter en ordentlig beskrevet Plachat, ufravigeligen Dagligen maa følges. Det er derfor i Anordningens Pagina 36 § 17 paalagt Skolelærerne at indsende med Commissionens Betækning derover til Amtsdirectionens Approbation Underviisnings Timetabeller for hver Dag i Ugen, saavel for Sommer som Vinterskolen. Fra mange Sogne have vi endnu aldeles ingen modtagne. Og de Lections Tabeller, mere eller mindre Hensigtsmæssigen indrettede, som vi have modtaget fra en Deel Sogne, angaa blot Skoleunderviisningen om Vinteren. For at vise hvorledes disse Lections Tabeller mest Hensigtsmæssigen kan indrettes har vi i en særskildt Circulaire for Circulationens Beqvemmeligheder og Hurtigheders Skyld forfattet Udkast til deres Indretning for Underviisningen saavel om Vinteren som i Sædetiden og om Sommeren, hvortil vi altsaa har henholdt os.

5.

Skoleanordningen paalægger Pag. 43 ligesom tilforn Reglementet Pag. 34 ikke blot Præsterne men ogsaa især Skoleforstanderne at besøge Skolen saa ofte fornemmeligt i det ringeste engang hver 14de Dag for at paasee om Alting er i vedbørlig Orden f.f. Skolelærernes Ordentlighed, sindige Omgang med Børnene, Nøiagtighed i at Begynde Underviisningstimerne, uafladelig Beskjæftigelse med Børnene efter Lectionstabellerne, Skolens Tilbørlige Oprenselse, Reenholdelse o.s.v. Disse jævnlige Skolebesøg af Skoleforstanderne der boe Skolerne nærmest høre til deres vigtigste Bestillingsplinger.

Ikke destomindre har jeg, Amtsprovsten, paa mine Visitatser aarlig erfaret at der ere mange Districter, hvor Skoleforstanderne sjælden eller aldrig efterkomme denne deres vigtige Pligt, uden at Commissionens øvrige Medlemmer have mod disse pligtforsømmende Medlemmer iagttaget hvad Reglementet Pag. 37 § 11 og Anordningens Pag. 46 § 11 befaler. De respective Skolecommissioner vilde derfor i en Commissions Samling med Alvorlighed betyde saavel de nærværende Skoleforstandere som enhver nye Tiltrædende, deres Pligters Beskaffenhed og Vigtighed samt den Straf, som deres Forsømmelser efter Anordningen paadrager dem. I lige Maade ville Commissionerne i deres maanedlige Forsamlinger eftersee Journalerne, om Vedkommende Skolebesøg deri ere Regnede, samt hver Gang opfordre Commissionens Medlemmer til at sige om nogen Uorden af Usædelighed af Skolelæreren er forefunden ved Skolebesøge-

ne, eller (er) den i øvrigt bekjendt, som de indfører i Forhandlings Protocollen og behandler efter Anordningerne.

Dette nøiagtige og alvorlige Tilsyn med Skolelærernes Levnet og Forhold er saameget desto mere nødvendigt, som der om 3 á 4 af Amtets Skolelæreres Ædruelighed gaar meget ufordeelagtige Rygter, der ikke ere el. bør være Commissionerne ubekjendte.

Og da der til os ere indkommet Clager over at adskillige Skolelærere ikke begynde el. ende deres Underviisninger til bestemte Tider, at de i Underviisnings Timerne forlade Skolestuen til private Sysler, at de næsten ugentlig reiser bort endog uden Præsternes Tilladelse. Da vi af de indkomne Indberetninger have erfaret at ikke faa Skolerere heri Amtet tilsidesætte den vigtige Andagtsøvelse at begynde eller inden Underviisningen med Bøn og Sang. Saa ville Dherr Sognepræster saavel som Skoleforstanderne paasee at saadant skeer, og det med den Alvorlighed og Andagt, som Anordningens Pag. 35 § 15 byder. Og ere vi tillige vis paa at de Dherr Sognepræster ville veilede Lærerne til at holde disse Andagts Øvelser paa den hensigtsmæssige Maade, samt hertil forsyne deres Skoler med passende Bønner.

7.

Naar Anordningens §19 befaler at Skolebørn over 12 Aar skal om Søn og Helligdage møde ved Gudstjenesten i Kirken, da er Hensigten hermed ikke blot at Børnene skal øves i Kirkesangen, men den vigtigere Hensigt hermed er tillige at vænne Børnene til fra Ungdommen af at bivaane den offentlige Gudsdyrkelse, og bivaane med fornuftig Deetagelse til Opbyggelse. Men skal denne vigtige Hensigt opnaaes, da bør Skoleunderviisningen umiddelbar bidrage hertil.

Til den Ende bør enhver Skolelære anvende Tiden om Løverdags Eftermiddag med 2den Classe deels til kateketiske Samtaler, om den offentlige Gudstjenestes Indretning i alle sine Dele og dens Hensigt, Nødvendighed og Hellighed, Prædikens sædvanlige Indretning og Dele. Deels til kateketisk at gjennemgaa og forstaa den ordnede Evangelie og Episteler, deel til Øvelse i at oplade Psalmer. Skolelæreren bør Mandagen derefter anvende 1/4 til 1/2 Time til, at prøve hvormeget Børnene have fattet og beholdt af Prædikens Indhold. De respective Skole Commissioner ville derfor ikke allene vaage over at Anordningens Bud i Henh. til (at) Børnenes Kirkegang efterkommes, saa at derover af enhver Skolelærer holdes en særskildt Journal Protocol med Mult ligesom Skoleforsømmelser. Men de ville ogsaa nøie paasee at Skolelærerne paa ovenanførte

Maade veilede Børnene til fornuftig og opbyggelig Kirkegang. Ogsaa Kirkeforsømmelses Journaler fremlægges til Eftersyn ved Visitatser.

8.

Da Anordningens §28 befaler at der ugentligt af hver skal holdes Vinterskole for den confirmerede Ungdom til videre Fremgang i Skrivning Regning Skriftlæsning ect. alt efter Overlæg med Skolecommissionen, saa ville de resp. Commissioner vaage for at dette Anordnings Bud overalt opfyldes og det paa den hensigtsmæssige Maade.

9.

De i saa Henseende vigtige Attester som efter §27 skulle af Commissionen meddeles ethvert Skolebarn som udskrives af Skolen paa stemplet Papir til Basis for det tilkommende Skudsmaal bør være af omtrent følgende Indhold:

Drengen/Pigen/ N.N. Gmd/Hmd/ N.N. By/ er døbt N. Dato N. Aar i N. Kirke har søgt N. Skole i N. Aar og er der underviis i Bog og Skriftlæsning Religion Bibelhistorie, Smuk og Retskrivning, Hoved og Tavle Regning hvori han har gjort udm. god/ m. god/ god/ tm. god/ maadelig Fremgang. Hans Forstands Evner være m. god/ god/ maadelig. Hans Skolegang hvor hans sædvanlige Opførsel har været m. rosværdig / rosværdig / ikke rosværdig. Han blev udskrevet af Skolen N. Dato N. Aar. Denne Attest meddeles Drengen/Pigen N.N. i Følge Skoleanordningen af 29 Juli 1814 §27 af N.N. Sogns Commission.

NB. Herunder tegner Præsten særskildte Drengens/Pigens Confirmationer og Communions Attester i Overensstemmelse med Lov og Anord. ect.

10.

I Følge Anordningen pag. 46 §12 og pag. 47 §13 skulle Commissionerne indsende til Directionen Beretninger in Duplo om Skolevæsenets Fremgang og Forfatning i ethvert District hvoraf den ene skal indsendes til Cancelliet. Hensigten af disse Beretninger er at forvisse saavel Direc. som Comm. om at Skolevæsenet i alle dets dele ? og holder i ethvert District til enhver Tid i tilbørlig Orden efter Anordningen og at enhver Mangel og Uorden af Vedkommende er vedbørligen strax paaseet og behandlet efter Anordn. Men skal Hensigten af disse Beslutninger opnaaes, da kan det ikke være nok naar Commissionen, som det ofte har været Tilfælde, i korte og almindelige Udtryk indberett Ex. at alt er ved det lovende, at der er intet nyt eller væsentligt at indberette, at Skolegangen har været meget uordentlig, at Børnenes Fremgang er et med Lærerens Evner og Flid, at

Lærerne synger godt og skriver smukt, at Rygtet om Lærerens Sædelighed er kun mundtl., at han ikke er som han burde, at man tilbageholder sit Vidnesbyrd for ikke at være pedantisk, da man er ven med Skolelæreren, at Skoleforstanderne forsømmer deres Skolebesøg, at Skolelærerne maatte i alle Dele være det Modsatte af hvad han er for at være en værdig Skolelærer etc.

Saadanne Beretninger, hvoraf vi haver modtaget mange ere kun lidet Hensigtsmæssigen. Thi? de maa indeholde Commissionens klare og positive Vidnesbyrd enten at Alt i henh. til Lærernes Duelighed, Orden, Flid og Sædelighed til Børnenes Fremgang i alle Dele i hver Afdeling til Børnenes Skole og Kirkegang til Forsømmelser, Mulcternes Bestemmelse og Indkrævning til Vedkommende Skolebesøg til Aftenlæsningernes holdelse til Skolelærernes Embedsbøger o.s.v. har i Afvigte halv Aar været som det bør være eller hvilke Mangler og Uordener i mellem flere af disse Hens. have fundet Sted samt hvorvidt Commissionerne selv have paaseet disse Mangler og behandlet de Skyldige efter Anordningerne.

11.

Da Anord. §6 befaler at der til den oprettede Amtshjælpekasse for Skolelærerne skal af hver Skolelærer og Kirkesanger, som er tilladt de i Anordn. fastsatte fulde Indkomster, ydes aarlig 1 Td. Byg i Værdi efter foregaaende Aars Capiteltaxt, samt af hver 2den Sogns Skolekasse aarlig 1 Rdl. og da Cancelliet i Skrivelse af 14 November 1814 har anmodet mig Amtsprovsten om at indsende disse Hjælpekassers Indtægter saa ville de resp. Hr. Sognepræster behage, hver i sit Pastorat at indsamle disse Hjælpekassers Indkomster og sende mig samme tilligemed deres øvrige Landemode Expense i det halve til hvert Landemode.

12.

Det tillades ved Leilighed at bringe de resp. Commissioner i behagelig Erindring ved de forfattede Ligninger af Skolelærernes Lønninger, at Følge Cancellie Resolution af 26 Juni 1813, bør den Sum, hvortil Kirkesangernes Offer og Accidentser ere anslagne i de aproberede Planer fra Begyndelsen af Aar 1815 fradrages deres øvrige Lønning i Rbpenge, da Rigsbankpenge nu er den almindelige gjældende Myndt.

Kjøbenhavns Amts Skoledirection
d. 3 Januari 1815
Eiler Hansen
Moltke